

3.2. Šajā sakarā runa ir par apsvērumiem attiecībā uz: a) saskaņotību ar citām Kopienas politikas jomām, b) finanšu līdzekļu piešķiršanu un sadalīšanu, c) plašu piekļūšanu programmai un to, cik lietderīga tā būs tās dalībniekiem, neraugoties uz racionalizāciju Komisijas līmenī, d) Programmas komitejas pārredzamību un līdzdarību tajā, e) pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu.

3.3. EESK cer, ka par šiem punktiem izteiktie apsvērumi, jo īpaši tie, kas attiecas uz finanšu asignējumu, ievērojot Lisabonas mērķu īstenošanu, tiks ņemti vērā turpmākajā lēmuma par PROGRESS pieņemšanas gaitā.

Briselē, 2005. gada 6. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Anne-Marie SIGMUND

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par priekšlikumu Padomes un Eiropas Parlamenta ieteikumam par turpmāko Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā

(COM(2004) 642 final — 2004/0239 (COD))

(2005/C 255/14)

Eiropas Savienības Padome 2005. gada 20. janvārī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju attiecībā uz *Priekšlikumu Padomes un Eiropas Parlamenta ieteikumam par turpmāko Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā*

Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa, kas bija atbildīga par komitejas darba sagatavošanu šajā jautājumā pieņēma atzinumu 2005. gada 15. martā. Referents — **Soares kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja savā 2005. gada 6. un 7. aprīļa 416. plenārajā sesijā (6. aprīļa sanāksmē) ar 144 balsīm “par”, 2 “pret” un 6 atturoties, pieņēma šādu atzinumu.

1. Ievads

1.1 Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 149. panta 1. punkts paredz, ka “veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, Komisija sekmē pilnvērtīgu izglītības attīstību, pilnīgi respektējot dalībvalstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību”.

1.2 Ministru Padome 1998. gada 24. septembrī pieņēma ieteikumu par Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā, kas “aicina dalībvalstis atbalstīt vai izveidot kvalitātes nodrošināšanas sistēmas un veicināt augstākās izglītības iestāžu un kompetento varas iestāžu sadarbību un pieredzes apmaiņu”. Arī Komisiju aicina “atbalstīt šādu sadarbību un ziņot par minētā ieteikuma mērķu īstenošanu Eiropas un dalībvalstu mērogā.”

1.3 Komisijas iesniegtajā ziņojumā norādīts (¹), ka “kvalitātes nodrošināšanas sistēmu izveides un sadarbības veicināšanas jomā” ir panākts ievērojams progress, tomēr tas nav pietiekams, tādēļ “ir nepieciešami tālejošāki pasākumi, lai uzlabotu Eiropas augstākās izglītības kvalitāti, lai tā kļūtu pārredzamāka un iemantotu Eiropas pilsoņu, kā arī citu kontinentu studentu un mācību spēku uzticību”.

1.4 Boloņas procesa ietvaros 2003. gada septembrī Berlīnē notika Eiropas izglītības ministru sanāksme, kuras mērķis bija izveidot Eiropas Augstākās izglītības telpu un kurā tika izdarīts secinājums, ka pamatā visās dalībvalstīs ir izveidotas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, ko raksturo virkne pamatiezīmju, proti, programmu vai izglītības iestāžu novērtēšana, veicot iekšējo vai ārējo novērtējumu, nodrošinot studentu līdzdalību, rezultātu publicēšanu un starptautiska mēroga līdzdalību.

(¹) Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai (COM) 620 final, 30.09.2004.)

1.5 Šajā laikā viņi nolēma lūgt Eiropas Augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas tīklu (ENQA) ⁽²⁾ izstrādāt "saskaņotu kvalitātes nodrošināšanas standartu, procedūru un pamatnostādņu kopumu, izvērtēt iespējas kvalitātes nodrošināšanas un/vai akreditācijas aģentūru vai iestāžu darbības vērtējuma nolūkā nodrošināt attiecīgās jomas profesionāļu veiktu novērtēšanu un ziņot ministriem par rezultātiem ar pārraudzības grupas starpniecību līdz 2005. gadam."

1.6 Ministri arī apņēmas sniegt atbalstu kvalitātes nodrošināšanas attīstībai institucionālā, valstu un Eiropas līmenī un uzsvēra, ka ir nepieciešams izstrādāt vienotus kvalitātes nodrošināšanas kritērijus un metodoloģijas. Tāpat tika uzsvērts, ka atbilstoši iestāžu autonomijas principam atbildība par augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanu pirmām kārtām jāuzņemas katrai atsevišķai izglītības iestādei, tādējādi nodrošinot pamatu akadēmiskās sistēmas pārskatbīdībai valsts kvalitātes nodrošināšanas sistēmas ietvaros.

1.7 Ņemot vērā iepriekš minēto, visbeidzot tika nolemts, ka līdz 2005. gadam kvalitātes nodrošināšanas sistēmās ir jāiekļauj:

- iesaistīto iestāžu un institūciju pienākumu un atbildības noteikšana;
- programmu vai iestāžu novērtējums, ieskaitot iekšējo novērtējumu, ārējo novērtējumu, studentu līdzdalību un rezultātu publicēšanu;
- akreditācijas, sertifikācijas un salīdzināmu procedūru sistēma; un
- starptautiska mēroga līdzdalība, sadarbība un vienota informācijas tīkla izveide.

1.8 Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 149. panta 4. punktu Komisijas priekšlikums par ieteikumu Padomei un Parlamentam ⁽³⁾ tika iesniegts Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai atzinuma sagatavošanai.

1.9 EESK izprot Komisijas apsvērumus un atbalsta izvirzītos augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas un paaugstināšanas principus, kas paredz labas prakses izplatīšanu iestāžu līmenī un kvalitātes vadības attīstību Eiropas līmenī. Sistemātisks kvalitātes nodrošināšanas metodoloģiju pielietojums ir labākais kvalitātes nepārtrauktas pilnveidošanas līdzeklis, ar kura palīdzību iespējams nodrošināt patiesi kvalitatīvu augstāko izglītību ES izglītības iestādēs, sekmēt augstāko izglītību dalībvalstīs un veicināt dažādu valstu izglītības sistēmu vienlīdzību.

1.10 EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi risināt minēto jautājumu Kopienas perspektīvā un atbalsta Komisijas pieņemto pieeju, lai sasniegtu mērķus, kas izvirzīti Lisabonas stratēģijā un, konkrēti, 2002. gada marta Eiropadomes Barselonas

⁽²⁾ Šis tīkls tika izveidots 2000. gadā un ietver 50 kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas iestādes no 30 Eiropas valstīm.

⁽³⁾ 1998. gada 24. septembra ieteikuma 98/561/EC par Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā izvērtējuma kontrole.

sanāksmes secinājumos, kuros noteikts, ka Eiropas izglītības un apmācību sistēmām "līdz 2010. gadam jāklūst par *pasaulē kvalitātes standartu*".

2. Ieteikumi

Komisijas iesniegtais priekšlikums, kas pamatojas uz 1998. gada ieteikumu, ir izstrādāts, lai sniegtu konkrētu ieguldījumu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu un novērtējumu savstarpējā atzīšanā Eiropā.

2.1 Ieteikumā ietverti pieci pasākumi savstarpējas atzīšanas nodrošināšanai:

2.1.1 Izvirzīt prasību visām augstākās izglītības iestādēm, kas darbojas to teritorijā, ieviest vai izstrādāt efektīvus iekšējās kvalitātes nodrošināšanas mehānismus.

2.1.2 Izvirzīt prasību visām kvalitātes nodrošināšanas vai akreditācijas aģentūrām, kas darbojas to teritorijā, veicot izglītības iestāžu novērtējumu, būt neatkarīgām, piemērot Padomes 1998. gada septembra ieteikumā noteiktos kvalitātes nodrošināšanas kritērijus un vienotu standartu, procedūru un pamatnostādņu kopumu.

2.1.3 Veicināt to, lai kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas aģentūras kopā ar organizācijām, kas pārstāv augstākās izglītības iestādes, izveido "Eiropas kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas aģentūru reģistru" un izstrādā reģistrācijas nosacījumus.

2.1.4 Nodrošināt iespēju augstākās izglītības iestādēm, kas darbojas to teritorijā, izvēlēties no Eiropas reģistrā iekļautajām kvalitātes nodrošināšanas vai akreditācijas aģentūrām tādu, kas atbilst to vajadzībām un profilam.

2.1.5 Pieņemt visu Eiropas reģistrā esošo kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas aģentūru novērtējumus par pamatu lēmumiem, kas attiecas uz augstākās izglītības iestāžu licencēšanu vai finansēšanu, tostarp tādiem jautājumiem kā tiesībām uz studentu stipendijām un aizdevumiem.

2.2 Ieteikumā Komisija tiek aicināta:

— "ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm turpināt sniegt atbalstu augstākās izglītības iestāžu, kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas iestāžu, kompetento iestāžu un citu attiecīgajā jomā aktīvi iesaistītu iestāžu sadarbībai"; un

— sagatavot trīs gadu ziņojumus Eiropas Parlamentam, Padomei, Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par panākumiem kvalitātes nodrošināšanas sistēmu izveidē dažādās dalībvalstīs un par sadarbību Eiropas mērogā, tostarp panākumiem iepriekš minēto mērķu sasniegšanā.

3. EESK piezīmes

3.1 Vispārīgas piezīmes

3.1.1 Kvalitatīvas izglītības un apmācību nodrošināšana ir būtiska Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai. Šajā sakarā EESK atkārtoti uzsver to, cik liela nozīme Eiropas zināšanu sabiedrības attīstības procesā ir lielākai studentu un strādājošo mobilitātei. Mobilitāte var būt noteicošais faktors Eiropas mēroga darba tirgus faktiskā izveidē un konkurētspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanā.

3.1.2 Šis jautājums ir iesniegtā ieteikuma pamatā, jo, lai pilnībā panāktu studējošo un strādājošo mobilitāti, ir nepieciešama savstarpēja profesionālās kvalifikācijas un diplomu atzīšana, kuras nodrošināšanai, savukārt, nepieciešami efektīvi, Eiropas līmenī saskaņoti mehānismi, kas aptver visas iesaistītās puses. Tieši minētā iemesla dēļ ir īpaši svarīgi, lai Eiropā tiktu izstrādātas augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanai un akreditēšanai piemērotas darba metodes.

3.1.3 Tomēr EESK uzskata, ka minētie novērtējuma mehānismi, kam neapšaubāmi ir liela nozīme augstākās izglītības kvalitātes paaugstināšanā un tās uzticamības nodrošināšanā, nedrīkst kļūt pārlietu atkarīgi no tirgus īstermiņa pieprasījuma, jo ir jāņem vērā izglītības ilgtermiņa mērķi un nākotnes perspektīvas, sākot ar fundamentālo pētniecību.

3.1.4 Turklāt EESK uzsver, ka finansējums augstākajai izglītībai vēl aizvien uzskatāms par noteicošo faktoru pamatmērķu sasniegšanai. Būtu nepareizi kavēt augstākās izglītības iestāžu pieeju labākām kvalitātes novērtēšanas un akreditācijas aģentūrām finansiālu ierobežojumu dēļ.

3.1.5 Pašreizējā Komisijas iniciatīva, kas izklāstīta Padomes ieteikumā, ir pretrunīga un neatbilst komitejas 1997. gadā pieņemtajai nostājai (*), it īpaši sadaļā, kurā

— izteikta nepieciešamība “stabili virzīties uz tādu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu pieņemšanu, kas ietver standartizētas novērtējuma metodes, kuras var izmantot tie, kas brīvprātīgi pieņem novērtējumu kā uzlabojumus sekmējošu sistēmu un neuzskata to par uzspiestu”;

— “augstskolu autonomijas princips nav (...) apspriežams (...). Svarīgi, lai pilsoņi tomēr būtu informēti par to, kuras Eiropas mācību iestādes ir ieviesušas novērtējumu kā sistemātisku kvalitātes nodrošināšanas metodi (...) [un] kuras iestādes izmanto standartizētas kvalitātes novērtējuma metodes”;

— “atļaujot katrai dalībvalstij un katrai mācību iestādei izmantot savus kritērijus, Komisijai vienlaicīgi būtu jārosina ieviest vienotus kritērijus, kuros būtu uzrādīts mācību kvalitātes līmenis Kopienas mērogā”.

(*) EESK atzinums attiecībā uz Priekšlikumu Padomes Ieteikumam par Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā (COM(97) 159 final - 97/0121 (SYN) – O V C 19 – 20.01.1998

3.1.6 EESK apzinās, ka jaunie Eiropas pilsoņiem un sabiedrībai kopumā ir jābūt informētiem par dažādu augstākās izglītības iestāžu kvalitāti.

Eiropas izglītības iestāžu novērtēšanā vai akreditācijā izmantotie kritēriji tomēr jāizmanto kā atsauces punkti, lai uzlabotu pārredzamību un atvieglotu salīdzināmību Eiropā, vienlaicīgi veicinot izglītības iestāžu dažādību un palīdzot nodrošināt to atbilstību mūsdienu sabiedrības vajadzībām, nevis kā līdzekli dalībvalstu likumu un normatīvu aktu saskaņošanai.

3.1.7 Zināšanu sabiedrībā, kurai ir jāveido pamats visattīstītākajai ekonomiskajai, sociālajai, tehnoloģiskajai un kultūras telpai pasaulē, kvalitātes nodrošināšanas sistēmas un vispārēji kvalitātes nodrošināšanas procesi uzskatāmi par neatņemamu elementu progresa panākšanai, kā arī klientiem un lietotājiem sniegto pakalpojumu uzlabošanai.

Minētā iemesla dēļ dalībvalstīm jānodrošina izglītības iestādes ar pietiekamiem resursiem kvalitātes novērtējuma procedūru izstrādei un attīstībai, lai pilnveidotu izglītību kā produktu. Turklāt, lai atvieglotu jaunu speciālistu, kas ieguvuši augstāko izglītību, iekļaušanos darba tirgū, jāpastiprina augstskolu un sabiedrības saikne kopumā; šāds process ir saistīts ar sociālo partneru lielāku iesaisti augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas sistēmās un labāku nākotnes darba tirgus prasību pārzināšanu.

3.1.8 EESK atkārtoti uzsver divus pamatprincipus, kas jāievēro ar savstarpēju atzīšanu saistītu mērķu sasniegšanā un kuri nepārprotami un skaidri jāatspoguļo ieteikumā dalībvalstīm:

— kvalitātes nodrošināšanas sistēmām nav jābūt uzspiestām, bet gan iesaistīto pušu, proti pasniedzēju un akadēmisko iestāžu akceptētām, turklāt tām jābūt izstrādātām, lai palīdzētu uzlabot dalībvalstīs iegūstamās augstākās izglītības līmeni.

— jānodrošina augstskolu pieeja resursiem, kas tām nepieciešami, lai finansētu kvalitātes nodrošināšanas metožu un tehniku veicināšanu, atbalstu un ieviešanu, it īpaši, lai obligāti iesaistītu tās personas, kuras faktiski nodrošina izglītību.

3.2 Īpašas piezīmes

3.2.1 EESK piekrīt viedoklim, ka kritērijiem un standartiem, ko katra izglītības iestāde piemēro iekšējo kvalitātes novērtēšanas metožu izstrādei, ir jābūt balstītiem uz pamatsistēmu, kurā attiecīgo iestāde pati darbojas.

Sistemātisku uzlabojumu ieviešanas pamatelementiem jābūt balstītiem uz iekšējās kvalitātes nodrošināšanas mehānismiem un mācību procesa rezultātu un pieredzes izmantošanu. Minētajiem uzlabojumiem pirmām kārtām jāatbilst sabiedrības mainīgajām vajadzībām, ko noteikušas interešu grupu komisijas, kuru sastāvā ietilpst augstskolu pasniedzēji, speciālisti, absolventi, attiecīgo jomu eksperti, studenti un sociālie partneri.

3.2.2 EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu izstrādāt ENQA kvalitātes nodrošināšanas procedūru rokasgrāmatu, kurā būtu ietverta virkne kopīgi pieņemtu modeļu jeb protokolu, kas balstīti uz dalībvalstīs īstenotu labu praksi. Rokasgrāmatā iespēju robežās jāpievērš uzmanība kvalitātes nodrošināšanas veicināšanai tajās izglītības iestādēs, kas vēl nepielieto šo praksi, un jārosina uz minētās prakses plašāku pielietojumu tajās iestādēs, kuras to jau ir ieviesušas.

EESK piekrīt Komisijai arī jautājumā par nepieciešamību definēt kvalitātes nodrošināšanas principus Eiropā un iekļaut tos ENQA rokasgrāmatā, it īpaši attiecībā uz augstskolu autonomiju, atbildību un ārējo novērtējuma un/vai akreditācijas aģentūru neatkarību, proporcionalitāti un godprātību; tie ir principi, kas jāievēro visām pusēm.

3.2.3 EESK uzskata, ka ir būtiski nodrošināt, lai aģentūras, kas veic augstskolu novērtējumu, būtu neatkarīgas un atbilstu augstiem profesionālajiem standartiem.

Taču ir svarīgi precizēt, ko šajā kontekstā nozīmē neatkarība, un to, vai šīm aģentūrām ir vai nav jābūt bezpeļņas iestādēm. Šīm aģentūrām jābūt patiesi neatkarīgām attiecībās ar organizācijām, kuru novērtējumu tās veic. No tā izriet otrs jautājums — vai aģentūrām ir/nav jābūt bezpeļņas organizācijām. Ir skaidrs, ka aģentūru rīcībā ir jābūt minētā darba veikšanai nepieciešamajiem līdzekļiem (kas ietver samaksu par to veikto darbu), taču, ja minētās aģentūras darbojas uz saimnieciskās darbības principiem un to darbība ir virzīta uz peļņas gūšanu, var tikt apdraudēta to neatkarība.

3.2.4 Eiropas Kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas aģentūru reģistra izveide ir interesants, uz vienprātīgu viedokli balstīts priekšlikums, taču Ieteikumā nav pietiekami precīzi izklāstīti Reģistra administrācijas mehānismi; kā priekšnoteikums tiek pieņemts, ka tiks veikta kvalitātes nodrošināšanas aģentūru darba novērtēšana, tādējādi nodrošinot to kvalifikācijas akceptēšanu un atzīšanu Eiropā un ārpus tās.

3.2.4.1 EESK aicina Komisiju izvērtēt iespēju Reģistrā iekļaut ailes, kas ļauj atšķirt kā akreditācijas, kas veido pamatu Eiropas līmeņa atsaucēm galvenajās profesijās, tā arī kvalitātes vai akreditācijas nosacījumus specifiskās vai specializētās kategorijās.

3.2.5 EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu par augstākās izglītības iestāžu atbildības noteikšanu, ļaujot tām izvēlēties to vajadzībām un profilam atbilstošu kvalitātes novērtēšanas un akre-

ditācijas aģentūru, ja vien attiecīgā aģentūra ir iekļauta Reģistrā un attiecīgajā valstī ir atzīta kā neatkarīga un uzticama.

Augstskolām dotā iespēja veidot savu, to specializācijai un mērķiem atbilstošu akreditācijas stratēģiju tomēr nedrīkst radīt apstākļus, kad mācību iestādes tiek klasificētas atkarībā no to izvēlētās aģentūras kvalitātes.

EESK vēlas brīdināt visus šajā procesā iesaistītos, ka situācija, kad pašām kvalitātes novērtēšanas un akreditācijas aģentūrām ir atšķirīgs kvalitātes līmenis, var nopietni apdraudēt novērtēšanas procesa kvalitāti, tādējādi radot augstskolu atšķirīgu novērtējumu.

3.2.6 EESK uzskata, ka ir svarīgi panākt, lai dalībvalstu kvalitātes akreditācijas sistēmas būtu saskaņotas ar Eiropas akreditācijas sistēmu.

Dalībvalstis ir atbildīgas par savas valsts kvalitātes nodrošināšanas un akreditācijas sistēmu organizēšanu, tās pieņem lēmumus par augstskolu licencēšanu un par finansējuma piešķiršanu. Lai sekmētu kvalifikācijas un diplomu savstarpējo atzīšanu, minētajām sistēmām tomēr jābūt saskaņotām ar Eiropas akreditācijas formalitātēm.

Akreditācijas kritēriji un sertifikācija ārpuskopies valstīs varētu sekmēt minēto iestāžu tēla popularizēšanu, un to nefinansēs valsts.

Lai gan iepriekš minētās alternatīvas nav vienlīdz nozīmīgas attiecībā uz dalībvalstu atbildību par kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu, EESK pozitīvi vērtē to, ka Komisija "atbalsta atsevišķu un vienotu studiju programmu starptautiskas novērtēšanas un akreditācijas izveidi un pārbaudes posmu", kas varētu būt nozīmīgs solis ceļā uz "daudz apspriestās savstarpējās atzīšanas īstenošanu praksē".

3.2.7 Viens no pamatprincipiem, uz kura balstītas ieteikumā aplūkotas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas, ir visu iesaistīto pušu līdzdalība.

EESK uzskata, ka sociālekonomiskajā jomā iesaistītajiem ir iespēja sniegt nozīmīgu ieguldījumu, izmantojot savu pieredzi piemērojamo metožu jomā. Darba devēju un strādājošo organizācijām kā darba tirgus problēmu un viedokļu paudējiem ir jāspēj uzņemties svarīgu lomu visā augstākās izglītības kvalitātes uzlabošanas procesā Eiropā.

Briselē, 2005. gada 6. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Anne-Marie SIGMUND